

Asia: VN/14302/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta uudeksi ilmastolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esityksestä

Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma on Etelä-Savon, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-alueiden yhteinen ohjelma. Ohjelma on valmisteltu ja sitä toteutetaan yhdessä sidosryhmien kanssa.

Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma yhtyy ELY-keskusten yhteiseen lausuntoon ilmastolaista.

Lisäksi Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma täydentää ELY-keskusten yhteistä lausuntoa. Täydennys liittyy erityisesti kohtaan "Valtion viranomaisen ja kunnallisen viranomaisen edistämismuutokset (5 §)".

Hiilineutraaliustavoite ja päästövähennystavoitteet (2 §)

-

Valtion viranomaisen ja kunnallisen viranomaisen edistämismuutokset (5 §)

Lakiehdotus velvoittaa edistämään lain tavoitteita "...mahdollisuuksien mukaan." Tavoitteena tulisi olla näiden mahdollisuuksien parantaminen. Seuraavassa avataan viranomaisten mahdollisuuksien kehittämiskohteita maaseudun näkökulmasta:

1) Maaseutukuntien voimavarat

Lakiehdotuksessa (5 §) "... kunnallisen viranomaisen on edistettävä toiminnassaan mahdollisuuksien mukaan tämän lain mukaisten tavoitteiden toteutumista ottaen huomioon paikalliset olosuhteet."

Vaikeasti lähestyttävä tietopohja ja kokonaisuuden ymmärtämistä vaikeuttava tietopohjan hajanaisuus asettavat kunnat keskenään eri arvoiseen asemaan. Kun kunnan viranomaisilta vaaditaan aikaa ja osaamista, niin erityisesti pieniltä kunnilta puuttuvat mahdollisuudet lain tavoitteiden edistämiseen tehokkaalla ja paikallisiin olosuhteisiin sopivalla tavalla.

Organisaatioiden vähäiset voimavarat vaikeuttavat ilmastopolitiikan suunnittelua ja toteutusta keskikokoisissakin maaseudun kunnissa. Suuri osa maaseudusta jää ilmastotyössä tärkeiden rakenteiden, kuten kuntien energiatehokkuussopimusten (KETS) ja/tai hiilineutraalien kuntien (HINKU) verkoston ulkopuolelle. Näiden kuntien osallistuminen ilmastotyöhön on tärkeää sekä laajempien ilmastotavoitteiden että kyseisten kuntien ja alueiden kehityksen kannalta.

2) Maatalouden asema päästötiedoissa

Maaseudun kuntien alueilla merkittävän suuri osa päästöistä tulee maataloudesta. Alakohtaisten vähähiilitiekarttojen perusteella maatalouden päästöt vähenevät verraten hitaasti ja maatalouden osuus päästöistä tulee kasvamaan. Maatalouden päästötiedot toimivat nykyisellään huonosti tehokkaan ilmastopolitiikan apuna.

Maatalouden olosuhteet ja menetelmät vaihtelevat huomattavasti enemmän kuin päästöjen laskentatavat. Paikallinen maatalouden ilmastotyö ei nykyisin näy päästöissä ja valtakunnallinenkin ilmastotyö näkyy hyvin huonosti.

Alueiden välinen työnjako on luonnollisista syistä sellainen, että maataloustuotanto sijoittuu harvemmin asutuille alueille kuin moni muu ala. HINKU-laskennassa maatalouden päästöt sijoitetaan tuotantoalueille ja ne näkyvät näiden alueiden korkeina päästölukuina etenkin asukasta kohti laskettaessa. Vastaavasti esim. sähköntuotannon päästöjä ei sijoiteta alueille tuotannon vaan kulutuksen mukaan.

3) Metsätalouden asema päästötiedoissa

Metsät toimivat päästöjen lähteinä tai nieluina. Kokonaisuudessaan metsiin ja metsätalouteen liittyvä hiilen virta on valtakunnan tasolla hyvin merkittävä. Valtakunnallisessa politiikassa olennainen metsien hiilinielu jää kokonaan käsittelemättä HINKU-laskennassa ja alueellisessa tarkastelussa. Laskelmiin on sisällytetty esim. tuulivoimaan liittyviä laskennallisia hiilinieluja. Metsien hiilinielu on todellinen, merkittävä ja mitattava ilmiö, joka pitäisi saada näkymään alueellisella ja paikallisella tasolla nykyistä paremmin.

4) Maaseudun toimijoiden rajoitteet

Edellä kuvatut ongelmat vaikeuttavat maaseudun asukkaiden, yritysten ja viranomaisten osallistumista ilmastopolitiikkaan rakentavalla tavalla. Ilmastopolitiikasta uhkaa tulla alueellista eriarvoisuutta lisäävä tekijä.

Ongelmat liittyvät osin maaseudulle tärkeiden toimialojen asemaan suunnittelujärjestelmässä. Toisaalta ongelmat liittyvät maaseudun toimijoihin. Edellä on esitetty (kohta 1.) maaseudun kuntaorganisaatioiden vähäiset voimavarat ilmastopolitiikan rakenteellisena ongelmana. Ongelma toistuu myös maaseudun ja maatalouden yrityksissä, joiden pieni koko vaikeuttaa rakentavaa osallistumista ilmastopolitiikan suunnitteluun ja toteutukseen. Sama toistuu myös luottamuselimissä. Myös maaseudulle tärkeiden tiedotusvälineiden kuten alueellisten sanomalehtien voimavarat rajoittavat ilmastopolitiikan avaamista paikallisten olosuhteiden näkökulmasta.

Maaseutuvaltaisten alueiden asukkaat ja maakunta- ja kuntatasolla toimivat luottamushenkilöt kohtaavat tässä esitetyt ongelmat voimakkaasti.

5) Maaseudun asema ilmastopolitiikassa

Ilmastopolitiikan suunnittelu ja toteutus vaativat selkeitä ja saavutettavia tietoresursseja. Kokemusten ja lakiehdotuksen perusteella erityisesti maaseutuun liittyvissä kysymyksissä on tässä suhteessa edellä kuvattuja haasteita. Kun näitä haasteita sijoittaa yleiseen ilmasto-, maatalous-, metsä- sekä aluepolitiikan kokonaisuuteen niin uhkana on alueellinen eriarvoisuuden ja eriarvoisuuden kokemuksen kasvu. Tämä vaarantaa rakentavan ilmastopolitiikan sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla.

Edellä esitetyt näkökohdat liittyvät kaikki siihen, kuinka lakiehdotuksessa mainitut "paikalliset olosuhteet" voidaan ottaa huomioon ja sijoittaa laajempaan kokonaisuuteen. Tämä työ toteutetaan käytännössä alueellisesti, mutta sen edellytykset luodaan alueiden välisessä yhteistyössä ja valtakunnan tasolla.

Suunnittelujärjestelmä, erityisesti uusi maankäyttösektorin suunnitelma (7–13 §)

-

Ilmastopolitiikan seuranta ja ilmastovuosikertomus (15–18 §)

-

Saamelaiskulttuurin edistäminen, saamelainen ilmastoneuvosto (mm. 14 §, 21 §)

-

Suomen ilmastopaneeli (20 §)

-

Muutoksenhaku (22 §)

-

Esityksen vaikutukset

-

Muita huomioita

-

Hakala Harri
Etelä-Savon ELY - Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma